

УДК 378.22 : 75 : 37.018.46

Лісовий Вадим Анатолійович,

кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри музики факультету педагогіки, психології та соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна, e-mail: vadislis@hotmail.com

МАГІСТЕРСЬКИЙ РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті проаналізовані вітчизняні й зарубіжні дослідження проблем підготовки викладачів вищої школи через магістратуру, конкретизовані аспекти професійного розвитку майбутніх магістрів музичного мистецтва у вищих навчальних закладах України. Розглянуті наукові підходи до сутності феномену «професійний розвиток», запропоноване власне розуміння професійного розвитку в загальнопедагогічному аспекті, що полягає в його трактуванні як процесу формування суб'єкта професійно-педагогічної діяльності, здатного в перспективі до саморозвитку і створення власної авторської педагогічної системи.

Досліджені можливості професійного розвитку магістрів музичного мистецтва у вітчизняній вищій мистецькій освіті, що, на думку автора, зумовлюються широтою та демократичністю трактування загальних і фахових компетентностей майбутніх фахівців, їх динамічністю та взаємодією; інтегративністю та комплексністю професійної підготовки майбутніх магістрів; наданням студенту свободи у виборі домінуючого виду мистецької діяльності.

Ключові слова: магістр музичного мистецтва, магістратура, професійний розвиток, професійні компетентності, вищий навчальний заклад України.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Інноваційні процеси, що відбуваються у світовому співтоваристві в багатьох сферах людської діяльності, спричинили зміни в освітній системі України і вплинули на ланку вищої мистецької освіти. Одним із її глобальних завдань

нині є виконання головної вимоги цивілізації – сформувати в людини міцну мотиваційну сферу, спрямовану на самоосвіту, професійний розвиток та саморозвиток. Тобто, для студента визначальною метою має бути не лише статична система оцінок, покарань і заохочень, а, передусім, динамічна система професійних компетентностей та особистісних характеристик, що мають

повсякчас оновлюватися, коригуватися в процесі професійної діяльності суб'єкта й досягнути достатнього й високого ступеня сформованості у процесі підготовки майбутніх фахівців на магістерському рівні вищої освіти.

Якщо бакалаврат є фундаментом, де майбутній професіонал визначається зі своїми світоглядними, ціннісними та фаховими пріоритетами, то магістратура – це той освітній фініш, який, за влучним висловом Ліни Костенко, «по суті, старт» – неперервної освіти впродовж життя, професійного зростання, творчої самореалізації. Магістрів можна вважати квінтесенцією системи вищої освіти та основою суспільного прогресу в цілому: адже головні засади їхньої підготовки закладено у філософії магістратури – цілісність у формуванні знань, умінь та навичок та постійної готовності до негайного реагування на швидкоплинні зміни в науці, технологіях та гуманітарній сфері [7, с. 117].

Аналіз основних досліджень та публікацій. Проблема підготовки викладачів вищої школи через магістратуру стала особливо активно порушуватися в 90-х роках минулого століття. Висвітленню питань історичної еволюції магістерського руху в світовому співтоваристві присвячені праці Ж. Верже, Б. Вульфсона, О. Глузмана, К. Корсака, В. Лугового, В. Майбороди, В. Манько. Вагоме місце в сучасних дослідженнях посідають питання теоретико-методологічних засад та змісту підготовки викладачів вищої школи в умовах магістратури (Н. Батечко), модернізації професійної підготовки викладачів вищої школи в умовах магістратури (В. Кравченко), формування психолого-педагогічної компетентності викладача вищого навчального закладу в умовах магістратури (О. Гура), творчого розвитку фахівців в умовах магістратури (С. Сисоєва), оптимізації процесу формування основ професіоналізму майбутнього викладача вищої школи у процесі магістерської підготовки (М. Супрун), підготовки магістрантів педагогічних університетів до організації кредитно-модульного навчання (Н. Оськіна), формування педагогічної культури майбутнього викладача вищого навчального закладу у процесі

магістерської підготовки (С. Чорна), специфіки особистісного зростання майбутніх викладачів в умовах магістратури (Ю. Ірхіна, О. Коваль), особистісних якостей, соціально-психологічних рис і педагогічних здібностей у професійній діяльності викладача вищої школи (О. Мороз, О. Падалка, В. Юрченко) [3].

Стосовно *підготовки магістрів у галузі музичного мистецтва і музичної педагогіки* вважаємо за необхідне відзначити дослідження, пов'язані з різноманітними аспектами розвитку музично-педагогічної освіти в Україні у другій половині ХХ – початку ХХІ ст. (Г. Падалка, В. Черкасов), методичної підготовки магістрів музичного мистецтва в умовах університетської освіти (Т. Пляченко), підготовки майбутнього викладача музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах ВНЗ та забезпечення його професійної компетентності в умовах магістратури (Л. Беземчук), практичної підготовки магістрів-музикантів у контексті сучасної освітньої парадигми (Т. Бодрова), вдосконалення змісту магістерської підготовки педагога-музиканта на засадах становлення й розвитку професійно-особистісних характеристик майбутнього фахівця (А. Растрігіна, О. Яненко), особливостей підготовки магістрантів до управлінської діяльності в галузі музичного мистецтва (О. Еременко), реалізації феноменологічного діалогу/полілогу в організації навчальної діяльності магістрів музичного мистецтва (О. Олексюк).

Питання професійного розвитку педагога і, зокрема, майбутнього викладача вищої школи розглядалися науковцями в аспектах психологічних особливостей розвитку особистості (Е. Зеєр, Г. Костюк), побудови професіограми майбутнього педагога (О. Дубасенюк, З. Єсарєва, Н. Кузьміна), саморозвитку й самореалізації педагога в процесі здійснення професійної діяльності у вищій школі (О. Глузман, Л. Пшенична, Н. Сегеда). Натомість, проблемам професійного розвитку майбутніх фахівців музичного мистецтва на магістерському рівні в контексті сучасних професійних та соціальних вимог не приділено достатньо уваги. Зважаючи на зазначене, **метою нашої статті**

є висвітлення актуальних питань професійного розвитку майбутніх магістрів музичного мистецтва, а також окреслення можливостей такого розвитку в контексті сучасних умов їх фахової підготовки у вищих навчальних закладах України.

Виклад основного матеріалу дослідження. З погляду сучасних науковців, кваліфікація магістра музичного мистецтва повинна передбачати наявність у останнього таких *ключових якостей*, як широка ерудиція, фундаментальність наукових та прикладних знань у галузі музики, володіння методологією науково-дослідницької діяльності, здатність до професійного застосування у практиці сучасних інформаційних технологій, володіння методами отримання, опрацювання, зберігання й використання наукової та художньо-естетичної інформації, здатність до плідної практичної педагогічної та мистецько-просвітницької діяльності у вищому навчальному закладі та за його межами. Водночас, на сьогоднішній день у системі вищої мистецької освіти все ще не сформовано однозначного розуміння специфіки та статусу магістратури, детермінованих новими вимогами до професійної підготовки фахівців європейського рівня освіти, які здатні працювати в обраній галузі творчо та самостійно як науковці і практики [5].

Разом із цим, вся професійна діяльність магістра-викладача повинна бути спрямована на творення особистості – передусім своїх вихованців, а також і власної – адже викладач через навчання студентів здійснює свою неперервну освіту. Тому однією з основ педагогічної діяльності майбутнього викладача, мотиваційно-ціннісним ядром його особистості повинна бути потреба в постійному професійному розвитку та особистісному самовдосконаленні.

Здійснений нами аналіз праць, присвячених дослідженню **професійного розвитку**, дозволяє констатувати, що зазначений феномен зазвичай розглядається науковцями в декількох важливих ракурсах:

- як процес формування суб'єкта професійної діяльності, тобто системи певних властивостей в умовах неперервної професійної освіти, самовихо-

вання та здійснення професійної діяльності (В. Рибалка);

- як тривалий процес взаємодії особистості і професії, в якому розвиток особистості пов'язаний з розвитком індивідуально-психологічних особливостей фахівця й відбувається у відповідності з оптимальними заходами якісного виконання професійної діяльності [2], а також як зміну психіки в процесі вивчення та виконання професійно-освітньої, трудової та професійної діяльності (Е. Зеєр);

- як синхронний процес розвитку особистісних та професійних якостей фахівця (особистісно-професійний розвиток), який значною мірою забезпечується ініціативою як новою авторською дією суб'єкта професійної діяльності, як способом здійснення саморозвитку (Н. Кузьміна, А. Маркова, Л. Мітіна).

У нашому дослідженні ми тяжіємо до підходу, висвітленого в працях В. Рибалки та Л. Мітіної, де професійний розвиток характеризується такими ознаками, як суб'єктність, поетапність і процесуальна неперервність, врахування особистісних характеристик суб'єкта розвитку, «авторська спрямованість», можливість трансформації в саморозвитку тощо.

У процесі професійного розвитку особистість оволодіває системою професійно важливих якостей (комунікативні, мотиваційні, характерологічні, рефлексивні, освітні, інтелектуальні, психофізіологічні властивості людини), формуються світоглядні, етичні якості, спеціальні наукові, технічні, технологічні знання, вміння, навички, здібності особистості фахівця [6]. Своєрідною «опорною» дефініцією в даному контексті є загальнонаукове, філософське поняття розвитку як зміни, що являє собою перехід від простого до все більш складного, від нижчого до вищого, тобто процесу, в якому поступове накопичення кількісних змін призводить до настання якісних змін. Також розвиток розуміють як зміну, що, як правило, призводить до зростання об'єкта, його посилення або ускладнення його будови, а іноді й до повного переродження, або результат такої зміни в людини, що виражається в її фізичному стані, сту-

пені її розумової, духовної або моральної зрілості.

Таким чином, наше бачення **професійного розвитку** в загальнопедагогічному аспекті полягає в його трактуванні як **процесу формування суб'єкта професійно-педагогічної діяльності, здатного в перспективі до саморозвитку і створення власної авторської педагогічної системи**.

Нагальна потреба в переході мистецько-педагогічної освіти на якісно новий рівень пов'язана із суттєвою зміною функцій професійної діяльності викладачів музичного мистецтва, а також потребою у формуванні нових професійних компетенцій педагога-музиканта. Створення інноваційно орієнтованого мистецького освітнього простору підготовки фахівців-музикантів загалом, її переформатування з вузькопрофесійного спрямування на підготовку вчителя музики на широкій мистецько-гуманістичний розвиток майбутнього педагога-музиканта, зумовлює більш широке бачення мети підготовки фахівця в галузі музично-педагогічної освіти та завдань його майбутньої професійної діяльності. Тому науковці (А. Растрігіна, О. Яненко) наголошують на необхідності створення в мистецькому освітньому просторі ВНЗ умов, які б забезпечували у процесі магістерської підготовки можливість побудови індивідуальних освітніх траєкторій для майбутніх магістрів музичного мистецтва, а отже, їх професійного та особистісного розвитку. Зазначена позиція має стати основоположною в процесі інноваційних перетворень мистецького освітнього простору ВНЗ, провідною ідеєю яких є забезпечення права студента на вільний вибір змісту власного професійного зростання під час навчання поряд із обов'язковим дотриманням державного стандарту вищої мистецької освіти [5].

Л. Беземчук констатує, що суспільно-культурна практика свідчить про динамічність і варіативність сфер застосування мистецько-професійного досвіду в сучасному суспільстві, що передбачає широке спрямування діяльності фахівців мистецьких спеціальностей у соціокультурному просторі сучасності: мистецько-педагогічне, мистецько-

ко-культурне, художньо-творче, художньо-проектне, художньо-виконавське, науково-дослідне, просвітницьке, арт-управлінське, арт-терапевтичне, неформально-мистецьке, інноваційно-технологічне, інноваційно-комунікативне спрямування та ін.; це обумовлено суспільно-економічними, політичними, культурними потребами суспільства. Тому підготовка магістрів музичного мистецтва потребує високого ступеня гнучкості змісту освітніх програм, їх спрямованості на формування в майбутніх фахівців бачення в будь-якому факті його макро- і мікронаслідків, здатності до прогнозування змін у власній професійній сфері та суспільстві [1].

Враховуючи вищеозначене, ми можемо сформулювати визначення дефініції **«професійний розвиток магістрів музичного мистецтва»**. Отже, це складний багатоаспектний феномен, сутність якого полягає:

- у формуванні під час навчання у вищому навчальному закладі суб'єкта професійно-педагогічної та мистецької (музично-виконавської, музично-просвітницької, мистецько-громадської) діяльності;

- у перспективній здатності суб'єкта зазначеної діяльності до створення власних авторських мистецько-педагогічних концепцій і систем, до професійного саморозвитку.

Професійний розвиток магістрів музичного мистецтва розглядається нами як системний об'єкт, що містить у собі взаємопов'язані компоненти – когнітивний, конструктивно-діяльнісний, емоційно-естетичний, мотиваційно-ціннісний.

Відповідно, нами було здійснено спробу окреслення **можливостей професійного розвитку майбутніх магістрів** у контексті сучасних умов їх фахової підготовки у вищих навчальних закладах. На даний час в Україні запроваджено навчання в магістратурі за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво» (галузь знань 02 «Мистецтво»), яка є правонаступницею спеціальності 8.02020401 «Музичне мистецтво (за видами)», що передбачала підготовку кадрів вищої кваліфікації і для вишів, і для середніх навчальних закладів. У 2017 р. робочою групою Міністерства освіти і науки України був розроблений проект

стандарту вищої освіти України другого (магістерського) рівня для спеціальності 025 «Музичне мистецтво» [4]. Зазначений проект враховує пропозиції та побажання Департаменту освіти Міністерства культури України та науково-педагогічного складу випускових кафедр вищих навчальних закладів України, а також роботодавців – представників загальноосвітніх навчальних закладів, закладів культури та усіх типів закладів спеціалізованої музичної освіти щодо змісту освіти майбутніх фахівців та формування системи їхніх загальних і професійних компетентностей.

Кваліфікацією випускника згідно з проектом стандарту є «Магістр музичного мистецтва за спеціалізацією відповідної освітньої програми, визначеною ВНЗ».

Кваліфікація в дипломі може складатися з двох *основних кваліфікацій* – виконавської / композиторської / диригентської / музикознавчої і викладацької, та *додаткових кваліфікацій* за вибором вищого навчального закладу за умови успішного виконання відповідної освітньої програми. У якості **інтегральної компетентності магістра музичного мистецтва** виступає здатність розв'язувати складні завдання і проблеми в галузі музичної професійної діяльності або в процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій в теорії, історії музики, педагогіки та виконавства та характеризується невизначеністю умов і вимог. Метою навчання є підготовка високопрофесійних фахівців, які володіють навичками концертно-виконавської, композиторської, диригентської, музикознавчої, дослідницької, педагогічної, звукорежисерської, менеджерської діяльності у сфері музичного мистецтва.

Серед **фахових компетентностей** і результатів навчання майбутніх магістрів варто відзначити ті, що найбільш пов'язані з проявом їхньої творчої ініціативи, і, таким чином, створюють сприятливі можливості для результативного професійного розвитку випускника. Так, згідно з проектом стандарту, здобувач вищої освіти повинен:

- демонструвати готовність до своєї виконавської (диригентської), творчої

та педагогічної діяльності як цілеспрямованого художньо-творчого процесу;

- вміти демонструвати виконавську манеру з урахуванням стилю і жанру музичного твору, визначати переконливі шляхи втілення музичного образу;

- вміти показувати здатність до професійного аналізу музично-естетичних стилів та напрямків, опановування нових явищ в музичному мистецтві;

- демонструвати вміння переконливо вибудовувати концепцію та драматургію музичного твору, створювати його індивідуальну художню інтерпретацію під час концертного виступу;

- демонструвати під час виконавської та диригентської діяльності оптимальні шляхи вирішення виконавських проблем, відтворювати емоційно-образний зміст музичного твору, створювати художній образ за допомогою комплексу музично-виражальних засобів;

- демонструвати володіння музично-аналітичними навичками для жанрово-стильової та образно-емоційної атрибуції музичного твору в процесі створення виконавських, музикознавчих та педагогічних інтерпретацій;

- володіти вмінням застосовувати теоретичні знання та навички в редакторській, менеджерській, лекторській, звукорежисерській практичній діяльності;

- демонструвати здатність до інтегрування здобутих знань з проблем виконавства, теорії та історії музики, загальної музичної психології та педагогіки в професійній діяльності;

- вміти проектувати, планувати і проводити пошукові і розвідувальні роботи, здійснювати інформаційне, методичне, матеріальне, фінансове та кадрове забезпечення;

- демонструвати здатність до адаптації та дії в новій ситуації, пов'язаній з роботою за фахом, вміння генерувати нові ідеї в музичній педагогіці та мистецтвознавстві [4].

Таким чином, можливості професійного розвитку майбутніх магістрів музичного мистецтва в контексті сучасних умов фахової підготовки у вищих навчальних закладах зумовлюються:

- широтою та демократичністю трактування загальних та фахових компетентностей майбутніх фахівців, їх динамічністю в взаємодії;

- інтегративністю та комплексністю професійної підготовки майбутніх магістрів музичного мистецтва;

- наданням студенту свободи у виборі домінуючого виду мистецької діяльності – виконавського, педагогічного, науково-дослідницького.

Висновки. Здійснений нами аналіз праць науковців з питань професійної підготовки майбутніх магістрів музичного мистецтва та їхнього професійного розвитку, а також аналіз нормативних документів з питань вищої освіти дозволив констатувати наступне:

1. Пріоритетною метою підготовки магістрів музичного мистецтва у вищих навчальних закладах повинно стати формування динамічної системи професійних компетентностей та готовності до діяльності в умовах швидкоплинних змін в науці, технологіях та гуманітарній сфері.

2. Професійний «портрет» майбутнього магістра музичного мистецтва повинен являти собою творця особистості студента (учня), що реалізує себе у професії як музикант-виконавець, мистецтвознавець і суб'єкт педагогічної діяльності. Основою професійної діяльності майбутнього магістра має стати сформована під час навчання потреба в постійному професійному розвитку й саморозвитку.

3. У контексті сучасних змін у системі освіти – зокрема, завдяки введенню освітніх стандартів нового, демократичного зразка і надання вищим навчальним закладам більшої автономії щодо розробки освітньо-професійних програм – створюються сприятливі умови для ефективного професійного розвитку майбутніх фахівців музичного мистецтва в процесі навчання на магістерському рівні вищої освіти.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в об'рунтуванні механізмів професійного розвитку майбутніх магістрів музичного мистецтва і в розробці специфічних методологічних підходів до здійснення професійного розвитку майбутніх магістрів музичного мистецтва у вищому навчальному закладі.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Беземчук Л. В. Структура підготовки майбутнього викладача музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах ВНЗ / Л. В. Беземчук // Молодь і ринок. – 2014. – № 10. – С. 66–70.

2. Зеер Э. Ф. Теоретико-прикладные основания психологии профессионального развития : моногр. – Екатеринбург : Издательство Российского государственного профессионально-педагогического университета, 2015. – 194 с.

3. Княжева І. А. Проблема професійної підготовки викладачів вищої школи до педагогічної діяльності в умовах магістратури в наукових дослідженнях / І. А. Княжева // Педагогіка вищої та середньої школи. – 2015. – Вип. 44. – С. 353–359.

4. Проект стандарту другого рівня вищої освіти з галузі знань 02 «Культура і мистецтво» зі спеціальності 025 «Музичне мистецтво» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://mon.gov.ua/storage/app/media/vyshcha/naukovo-metodychna_rada/proekty_standartiv_VO/025-muzichne-mistecztvo-magistr-31.10.2017.doc

5. Растрюгіна А. Сучасний формат підготовки магістра музичного мистецтва / А. Растрюгіна, О. Яненко // Естетика і етика педагогічної дії. – 2013. – Вип. 6. – С. 145–155.

6. Рибалка В. В. Психологія і педагогіка праці особистості : посіб. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. – 136 с.

7. Сисоєва С. О. Творчий розвиток фахівців в умовах магістратури : моногр. / С. О. Сисоєва. – Київ : ТОВ «Видавниче підприємство «ЕДЕЛЬВЕЙС», 2014. – 404 с.

REFERENCES

1. Bezemchuk, L.V. (2014). *Struktura pidhotovky maibutnoho vykladacha muzychnoho mystetstva do profesiinoi diialnosti v umovakh VNZ* [Structure of the future music teacher for the professional activity in the conditions of university]. *Molod i Rynok*, 10, 66–70.

2. Zeer, E. F. (2015). *Teoretiko-prikladnye osnovaniia psikhologii professionalnogo razvitiia* [Theoretical and applied bases of professional development psychology]. *Ekaterinburg: Izdatelstvo Rossiiskogo gosudarstvennogo professionalno-pedagogicheskogo universiteta*.

3. Kniazheva, I. A. (2015). *Problema profesiinoi pidhotovky vykladachiv vyshchoi shkoly do pedahohichnoi diialnosti v umovakh mahistratury v naukovykh doslidzhenniakh* [Problem of professional training of teachers of higher education for pedagogical activity in the conditions of master's degree in scientific researches]. *Pedahohika Vyshchoi ta Serednoi Shkoly*, 44, 353–359.

4. *Proekt standartu druhoho rinvia vyshchoi osvity z haluzi znan 02 «Kultura i mystetstvo» zi spetsialnosti 025 «Muzychne mystetstvo»* [Draft standard of the second level of higher education in the field of knowledge 02 "Culture and Art" on specialty 025 "Musical art"]. Retrieved from: https://mon.gov.ua/storage/app/media/vyshcha/naukovo-metodychna_rada/proekty_standartiv_VO/025-muzichne-mistecztvo-magistr-31.10.2017.doc

5. Rastryhina, A., & Yanenko, O. (2013). *Suchasnyi format pidhotovky mahistra muzychnoho mystetstva* [Contemporary format of preparation for master of musical art]. *Estetyka i etyka pedahohichnoi dii*, 6, 145–155.

6. Rybalka, V. V. (2013). *Psikhohohiia i pedahohika pratsi osobystosti* [Psychology and pedagogy of personality work]. *Kyrovohrad: Imeks-LTD*.

7. Sysoieva, S. O. (2014). *Tvorchyi rozvytok fakhivtsiv v umovakh mahistratury* [Creative development of specialists in the conditions of Master's Studies]. *Kyiv: TOV "Vydavnyche pidpriemstvo "EDELVEIS"*.

Стаття надійшла до редакції 12.02.2018 р.